Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit
Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Leeftijdsgrens tabak
Inspectieresultaten 2020

Deze factsheet beschrijft de resultaten van het toezicht op naleving van de leeftijdsgrens in 2020.

Om de beschikbaarheid van tabak, dampwaren (e-sigaretten en e-liquids) en kruidenrookproducten voor jongeren te beperken, geldt voor de verkoop van deze producten een leeftijdsgrens van 18 jaar. De Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA) houdt toezicht op de naleving van deze wetgeving.

Jaarlijks worden risicogerichte controles uitgevoerd bij de diverse verkooppunten om na te gaan of de verkopers zich aan de regels houden. Bij overtreding van de regels wordt handhavend opgetreden.

Wetgeving

Artikel 8 van de Tabaks- en rookwarenwet bepaalt dat het verboden is tabaksproducten en aanverwante producten (dampwaren en kruidenrookproducten) te verstrekken aan een persoon van wie niet is vastgesteld dat deze de leeftijd van 18 jaar heeft bereikt. Deze vaststelling vindt plaats aan de hand van een geldig officieel identiteitsbewijs.

Achtergrond

NVWA-toezichthouders voeren leeftijdgrenscontroles uit met als doel de naleving van de wet- en regelgeving te verhogen. Hiermee levert de NVWA een bijdrage aan de beperking van de beschikbaarheid van tabak voor jongeren. De controles vinden risicogericht plaats bij verschillende soorten bedrijven, zoals horecabedrijven, supermarkten, tabaksspeciaalzaken en tankstations.

Inspectiemethoden

De NVWA hanteert 2 soorten methoden: de observatiemethode en de testkoopmethode. In 2019 heeft de NVWA een nieuwe inspectiemethode ontwikkeld (testkoopmethode) met inzet van 17-jarige testkopers. De NVWA past sinds 1 januari 2020 de testkoopmethode toe binnen haar leeftijdsgrenstoezicht en handhaaft als de regels worden overtreden.
Daarnaast wordt de observatiemethode ingezet. Toezichthouders van de NVWA verzamelen informatie door middel van gesprekken met aanwezige jongeren en observaties op locatie. Deze informatie wordt gebruikt om te bepalen waar de risicobedrijven zich bevinden en fungeren als input voor de testkoopinspecties. Op het moment dat de toezichthouders tijdens de observaties een overtreding waarnemen wordt handhavend opgetreden.

Werkwijze

Observatie-inspecties

Om te bepalen waar risicobedrijven zich bevinden, verzamelen toezichthouders van de NVWA informatie door gesprekken met jongeren en observeren zij op locatie. De observaties vinden plaats bij verschillende soorten bedrijven, zoals horecabedrijven, levensmiddelenbedrijven, tabaksspeciaalzaken en tankstations. De toezichthouders gaan op zoek naar locaties waar jongeren zich bevinden in bepaalde tijdvakken en waar zij mogelijk tabaksproducten of aanverwante producten gaan kopen. Dit kan bijvoorbeeld in de buurt zijn van een school tijdens pauzes of na schooltijd, of op/in de nabijheid van een evenement of een uitgaansgebied. De toezichthouders spreken jeugd aan op straat om informatie te verzamelen over locaties waar jongeren tabaksproducten of aanverwante producten kopen. Deze informatie dient als input voor de testkoopinspecties. Als tijdens de observaties een verstrekking wordt waargenomen van een tabaksproduct en/of aanverwant product, aan een persoon van wie niet is vastgesteld dat deze de leeftijd van 18 jaar heeft bereikt, wordt handhavend opgetreden.

Testkoopinspecties

Sinds 2020 maakt de NVWA gebruik van de testkoopmethode. De NVWA zet tijdens deze controles testkopers in bij risicobedrijven voor aankoop van tabaksproducten of aanverwante producten. Een testkoper is een 17-jarige, die op basis van uiterlijke kenmerken niet onmiskenbaar 18 jaar of ouder is. In opdracht van de NVWA probeert de testkoper tabak te kopen, onder begeleiding van een assistent-inspecteur en een inspecteur, beiden toezichthouder. De assistent-inspecteur van de NVWA observeert de aankoop van de testkoper en rapporteert de bevindingen. Er is een selectie gemaakt van bedrijven op basis van resultaten van voorgaande inspecties, burgermeldingen en tips die voortkomen uit gesprekken met jongeren tijdens de observaties op locatie. De inspecties worden uitgevoerd bij supermarkten, tankstations, tabaksspeciaalzaken, horecabedrijven en kleinere verkooppunten zoals kiosken, belwinkels en avondwinkels. In geval van een overtreding wordt handhavend opgetreden.

Als een bedrijf in een periode van 12 maanden, 3 keer de regels heeft overtreden door tabaksproducten en/of aanverwante producten te verstrekken aan een persoon die niet onmiskenbaar de leeftijd van 18 jaar heeft bereikt, wordt de 3-strikes-out maatregel opgelegd. De verkoop van tabaksproducten en aanverwante producten wordt voor een bepaalde tijd stilgelegd.

Het is verboden op basis van de Tabaks- en rookwarenwet sigaretten los te verkopen. Dit aspect wordt ook meegenomen tijdens de controles. Bij een overtreding wordt handhavend opgetreden.

Resultaten

Resultaten testkoopinspecties

In 2020 zijn er 440 (risicogerichte) testkoopinspecties uitgevoerd. Als gevolg van corona zijn er in 2020 minder inspecties uitgevoerd dan gepland. Tijdens de inspecties werd beoordeeld of de verkoper op een correcte wijze de leeftijd van de koper vaststelde en vervolgens de verkoop aan de testkoper weigerde, omdat deze nog geen 18 jaar was. Bij 245 (56%) inspecties werd een overtreding geconstateerd. In deze gevallen zijn rapporten van bevinding (RvB) opgemaakt.

Tabel 1: uitgevoerde testkoopinspecties in 2020

RvB = rapport van bevindingen (boete)

sector	aantal inspecties	aantal maatregelen (RvB)	maatregelpercentage (%)
Horeca	46	26	57
Tankstation	100	51	51
Supermarkt (keten)	66	27	41
Supermarkt (klein)	66	47	71
Tabaksspeciaalzaak	140	79	56
Overig	22	15	68
Totaal	**440**	**245**	**56**

Onder de categorie overig vallen onder andere avondwinkels, videotheken en kiosken.

Het maatregelpercentage verschilt per branche. Supermarkten die onderdeel zijn van een grote winkelketen leven het verkoopverbod aan jongeren onder de 18 jaar het beste na (41% maatregelen).
Bij kleine supermarkten en overige verkooppunten, zoals avondwinkels en kiosken, werden relatief de meeste maatregelen opgelegd, respectievelijk 71% en 68%. Het grootste deel van de inspecties in de horeca is uitgevoerd bij cafetaria's. Bij 57% van de inspecties is een maatregel opgelegd.

Resultaten observatie-inspecties

In 2020 zijn er 1.723 observatie-inspecties uitgevoerd bij verkooppunten van tabaksproducten of aanverwante producten. Tijdens deze controles is 246 keer waargenomen dat een persoon, die niet onmiskenbaar de leeftijd van 18 jaar had bereikt, tabaksproducten en/of aanverwante producten probeerde te kopen (kooppoging). Tijdens een kooppoging wordt beoordeeld of de verkoper op een correcte wijze de leeftijd van de koper vaststelt en vervolgens de verkoop weigert als de persoon nog geen 18 jaar blijkt te zijn. Bij 56 (23%) van deze kooppogingen werd een overtreding geconstateerd. De leeftijd van de koper werd niet, of niet correct vastgesteld. In deze gevallen is een maatregel opgelegd.

Tabel 2: uitgevoerde observatie-inspecties in 2020

sector	aantal inspecties	aantal kooppogingen	aantal maatregelen (RvB)	maatregelpercentage (% ten opzichte van de kooppoging)
Horeca	291	26	13	50
Tankstation	440	58	11	19
Supermarkt (keten)	100	23	0	0
Supermarkt (klein)	162	19	9	47
Tabaksspeciaalzaak	553	78	11	14
Overig	177	42	12	29
Totaal	**1.723**	**246**	**56**	**23**

Onder de categorie overig vallen onder andere avondwinkels, videotheken en kiosken.

Losse verkoop
Tijdens de leeftijdsgrenscontroles is 6 keer geconstateerd dat er losse sigaretten werden verkocht. Hiervoor zijn maatregelen opgelegd. Losse verkoop kwam voor bij kleine supermarkten, een horecabedrijf, een tabaksspeciaalzaak en een belwinkel.

3-strikes-out
In 2020 is de 3-strikes-out maatregel 2 keer opgelegd. Het betrof een tabaksspeciaalzaak en een kleine supermarkt.

Conclusie

In 2020 zijn 440 risicogerichte testkoopinspecties uitgevoerd waarbij 245 maatregelen zijn opgelegd (56%). Het maatregelpercentage was het hoogst bij de kleine supermarkten. Bij 71% van de inspecties is een maatregel opgelegd. Het maatregelpercentage was het laagst bij de ketensupermarkten (41%).

Daarnaast zijn er in 2020 1.723 observatie-inspecties uitgevoerd, waarbij 56 maatregelen zijn opgemaakt. Relatief werden bij deze inspecties de meeste maatregelen opgemaakt bij de horeca, de kleine supermarkten en de avondwinkels.

In 2020 is de 3-strikes-out maatregel 2 keer opgelegd. Het betrof een kleine supermarkt en een tabaksspeciaalzaak.

Vervolgaanpak

De resultaten van de inspecties worden gedeeld met de branches. Ook in 2021 zal de NVWA risicogerichte leeftijdgrensinspecties uitvoeren bij de verschillende verkooppunten. Bedrijven waar een rapport van bevinding is opgemaakt kunnen een herinspectie verwachten. 3 overtredingen in een jaar kan leiden tot een stillegging van de tabaksverkoop (3-strikes-out maatregel).